

Lesný spolok bývalých urbarialistov v Štrbe 1869 – 1961

Opis na úrovni archívneho fondu

kód	názov kódu v AJ	obsah	Názov kódu v SJ
3.1.1.	Reference code	SK_1564_13624	Referenčný kód
3.1.2.	Title	Lesný spolok bývalých urbarialistov v Štrbe	Názov jednotky opisu
3.1.3.	Date(s)	1869 – 1961	Časový rozsah
3.1.4.	Level of description	archívny fond	Úroveň opisu
3.1.5.	Extent and medium of the unit of description (quantity, bulk, or size)	6,00 b. m.	Rozsah a nosič jednotky opisu (množstvo, rozsah alebo veľkosť)
3.2.1.	Name of creator(s)	Lesný spolok bývalých urbarialistov v Štrbe	Názov pôvodcu
3.2.2.	Administrative history	<p>Po zrušení poddanstva v roku 1848, prijatím zákona z 18. marca 1848 a Urbárskeho patentu z 2. marca 1853, boli vytvorené podmienky pre vznik spolkov bývalých urbarialistov. Na základe Urbárskeho patentu bolo povinnosťou majiteľa pôdy vydeliť istú časť lesa a pasienkov poddaným – urbarialistom, ktorí mali pred rokom 1848 poddanskú usadlosť alebo jej zlomok do 1/16. Takto vznikli spoločné urbárske lesy a pasienky – základ spoločného majetku bývalých urbarialistov a zároveň novovytvorených spolkov.</p> <p>Spolky urbarialistov vznikali v 50. rokoch 19. storočia a mali hospodársky charakter. Mali svoju pevnú správnu štruktúru. Riadili ich predsedovia, ďalej boli volení – pokladník, zapisovateľ, lesný gazda a niekoľkočlenný výbor. Metodicky ich spravovalo lesné oddelenie okresného úradu. Aj keď Štrba patrila v medzivojnovom období až do roku 1960 do okresu Liptovský</p>	Dejiny správy pôvodcu

		<p>Mikuláš, resp. Liptovský Hrádok, o pasienky sa staralo Lesné oddelenie Okresného úradu v Poprade. Podľa zákonného článku X/1913 mali vzniknúť a osamostatniť sa od spolkov bývalých urbarialistov pasienkové spoločenstvá. Ich úlohou bolo správne hospodárenie, spravovanie a užívanie spoločných pasienkov, najmä ich úprava a zabezpečenie chovu dobytky. Pre rovnaké členstvo a množstvo nadbytočnej administratívnej práce pasienkové spoločenstvá nevznikli a spolky bývalých urbarialistov si ponechali svoje názvy a spravovali aj lesy aj pasienky. Na základe nariadenia č. 104/1945 Sb. n. SMR a na návrh Povereníctva pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, na základe zákona č. 90/1947 Sb., boli majetky bývalých urbarialistov skonfiškované pre účely pozemkovej reformy. Po roku 1948 začali vzniknúť jednotné roľnícke družstvá. Podľa zákona č. 81/1949 Sb. SNR prešli do ich vlastníctva spoločné pasienky a iný nehnuteľný majetok (okrem lesov), ktorý patril pasienkovým spoločenstvám, bývalým urbarialistom a komposesorátom. Väčšina spolkov zanikla už v tomto období. Ich nehnuteľný majetok sa stal majetkom JRD, hnutel'ný sa čiastočne rozpredal a porozdeľoval urbarialistom. Spolky bývalých urbarialistov definitívne ukončili svoju činnosť Zákonom SNR č. 2/1958 Zb. o úprave pomerov a obhospodáovaní spoločne užívaných lesov a nariadením Zboru povereníkov č. 3/1958 Zb. SNR. Do 50 ha boli lesy odovzdané JRD, ostatné štátnym lesom.</p> <p>Lesný spolok bývalých urbarialistov v Štrbe vznikol okolo rokov 1868-1869. Činnosť spolku do roku 1913 nebola veľmi výrazná. Sústreďovala sa hlavne na majetkovo-právne pokonania medzi bývalými urbarialistami a pôvodnými majiteľmi pôdy. Aktívna činnosť začala v roku 1913, kedy bol za predsedu zvolený Jozef Šprenger. Tento vo funkcii zotrval do roku 1928. Každý tretí rok bol okrem predsedu volený lesný gazda, pokladník, zapisovateľ, 24-členný výbor a 4 členný náhradný výbor. Plénum na svojich zasadnutiach schvaľovalo rozpočet a kontrolovalo príjmy a výdavky. Spolok vlastnil tzv. mimoriadne úžitky – mlyn, vápenku a ťažilo aj piesok. Okrem starostlivosti a obhospodarovania lesov a pasienkov, spolok rozhodoval o regulácii pôdneho fondu a o dôležitých hospodárskych a finančných transakciách. Nosnými pre jeho činnosť sa stali problémy týkajúce sa výmeny pozemkov na území Vysokých Tatier za južné lesy a pasienky, výstavby a obsluhy Košicko-bohumínskej železnice a získania práce pre obyvateľov pri ťažbe kamenného uhlia objaveného na juhu chotára. Bohatá a mnohostranná činnosť Lesného spolku zápasila s mnohými problémami a zmenami predsedov. V roku 1928 sa stal predsedom Ján Baláž, v rokoch 1934 – 1946 Ján Hyben Ceper, ktorý skonsolidoval pomery v spolku a odovzdal funkciu poslednému – Pavlovi Mackovi (1946 – 1958/1959). Vojnové udalosti spôsobili spolku veľké materiálne škody. Po týchto stratách sa spolku nepodarilo dostať sa na predvojnovú hospodársku a ekonomickú úroveň. V roku 1949 došlo k pretvoreniu Lesného spolku na Pasienkové spoločenstvo. Na základe zákona SNR č. 2/58 o likvidácii spolkov</p>	
--	--	--	--

		bývalých urbarialistov a pasienkových spoločenstiev, 13. decembra 1959 zaniklo Pasienkové spoločenstvo v Štrbe. Správu lesa prevzal TANAP a ostatného majetku v roku 1960 JRD.	
3.2.3.	Archival history	Spolok mal zavedenú centralizovanú správu registratúry, no viaceré písomnosti neboli osignované. Registratúrne pomôcky sú kompletne z rokov 1913 – 1958. Po prijatí písomností do v tom čase Štátneho archívu v Poprade v roku 1978 boli tieto v zlom fyzickom stave, pomiešané a poškodené. Fond obsahuje knihy úradné a evidenčné, registratúrne pomôcky, spisy administratívne, účtovný a ostatný materiál. V súčasnosti sa nachádza v budove Štátneho archívu v Prešove, pracovisko Archív Poprad na Sobotskom námestí č. 18 v Poprade. Archívny fond v roku 1991 usporiadala, uložila do archívnych škatúl a inventarizovala PhDr. Zuzana Kollárová.	Dejiny archívneho fondu
3.2.4.	Immediate source of acquisition or transfer	Fond Lesného spolku bývalých urbarialistov v Štrbe bol do Štátneho okresného archívu v Poprade prevzatý 4. decembra 1978 v množstve 6 b. m. pod príř. č. 294 od Jednotného roľníckeho družstva v Štrbe.	Spôsoby získavania archívnych prírastkov
3.3.1.	Scope and content	Archívne dokumenty spolku je možné využiť pri bádani v oblasti regionálnej histórie, dejinách obce, no i pri skúmaní histórie poľnohospodárskych spolkov. Možno ich využiť aj pri diplomatickom bádani. Knihy úradné a evidenčné obsahujú zápisnice z valných zhromaždení a pozemkové knihy z rokov 1869 – 1950, ktoré sú vedené podľa mien vlastníkov a podľa kúpy, či predaja tej ktorej časti chotára. Administratívne spisy zaznamenávajú bežné úradné oznámenia dôležité pre chod hospodárenia spolku – pokyny k správe a ochrane lesa a pasienkov, oznámenia o dražbách pozemkov, finančné urgencie, personálne záležitosti urbarialistov, hlásenia o správe mimoriadnych úžitkov, pozemnoknižné vysporiadania spolumajiteľov aj samotnej likvidácii spolku. Dôležitú časť fondu tvorí účtovný materiál. Tento zachytáva svojou kompletnosťou hospodárenie spolku a povinnosti bývalých urbarialistov. Samostatnú časť tvoria mapy a plány zobrazujúce chotár obce. Ostatný materiál obsahuje kúpno-predajné zmluvy, pozemnoknižné uznesenia obyvateľov obce, dražobné podmienky, rôzne brožúry týkajúce sa hospodárenia spolkov bývalých urbarialistov. Fond obsahuje 23 ks úradných kníh, 4 ks registratúrnych pomôcok, 12 škatúl spisov, účtovného a ostatného materiálu, 6 ks máp, 95 ks účtovných kníh.	Obsah a rozsah archívneho fondu
3.3.2.	Appraisal, destruction and scheduling information	Prvé vyradenie z fondu urobila v roku 1991 PhDr. Zuzana Kollárová. Pri vnútornej skartácii boli vyradené 3 b. m. Pritom išlo o poštové knihy, lístky na palivové drevo, súpisy vyrúbaného dreva, „pasienková a poriadková balieta“, prázdne tlačivá, pozvánky, žiadosti o drobnú ťažbu dreva, upovedomenia o súdnom pojednávaní, objednávacie lístky na hnojivá, oznámenia o príchode rôznych nadriadených atď. Záznam o vyradení sa nachádza v úvode inventára Spolky	Vyradovanie a hodnotenie

		bývalých urbarialistov Štrba, Nižná Šuňava, Hradisko 1868 – 1959. Poprad, 1991, ktorý menovaná napísala.	
3.3.3.	Accruals	Fond je uzavretý a prírastky sú nepravdepodobné.	Možné prírastky
3.3.4.	System of arrangement	Pre usporiadanie fondu bolo využité diplomatické hľadisko – úradné knihy, spisový materiál, účtovný materiál a ostatný materiál. Pri usporiadaní spisov bola zachovaná pôvodná manipulácia spisov v urbárskom spolku. V rámci týchto skupín boli spisy usporiadané chronologicky. Archívny fond je usporiadaný a sprístupnený formou inventára v nasledovnej štruktúre: <ol style="list-style-type: none"> 1. Úradné a evidenčné knihy 2. Spisový materiál <ol style="list-style-type: none"> 2.1 Registratúrne pomôcky 2.2 Spisy administratívne 3. Účtovný materiál 4. Mapy a plány 5. Ostatný materiál <ol style="list-style-type: none"> 5.1 Kúpnopredajné zmluvy 5.2 Pozemnoknižné uznesenia 5.3 Dražobné podmienky 5.4 Brožúry 	Spôsob usporiadania
3.4.1.	Conditions governing acces	Prístupný	Podmienky prístupu
3.4.2.	Conditions governing reproduction	Archívne dokumenty možno reprodukovat' so súhlasom archívu podľa podmienok uvedených v jeho bádateľskom poriadku a v súlade s internými predpismi MV SR.	Podmienky vyhotovovania reprodukcií
3.4.3.	Language/scripts of material	Maďarský a slovenský jazyk	Jazyk/písmo archívnych dokumentov
3.4.4.	Physical characteristics and technical requirements	Čiastočne poškodený	Fyzický stav a technické požiadavky
3.4.5.	Finding aids	KOLLÁROVÁ, Zuzana. Spolky bývalých urbarialistov Štrba, Nižná Šuňava, Hradisko. 1868 –	Vyhľadávacie

		1959. Združený inventár. Poprad, 1991.	pomôcky
3.5.1.	Existence and location of originals	Ministerstvo vnútra SR, Štátny archív v Prešove, pracovisko Archív Poprad, Sobotské nám. 20, 058 01 Poprad	Existencia a umiestnenie originálov
3.5.2.	Existence and location of copies	Kópie neboli vyhotovené.	Existencia a umiestnenie kópií
3.5.3.	Related units of description	Archívne fondy úradov miestnej štátnej správy obvodnej, resp. obecnej úrovni pôsobiacich v období existencie pôvodcu fondu: Obecný notársky úrad v Štrbe 1846 – 1945 (1951)	Súvisiace jednotky opisu
3.5.4.	Publication note	KOLLÁROVÁ, Zuzana. Spolky bývalých urbarialistov na území súčasného okresu Poprad. In Slovenská archivistika 1991, roč. 26, č. 2, s. 83-94. KOLLÁROVÁ, Zuzana. Iba zlomky písomností (Spolky bývalých urbarialistov pod Tatrami). In Podtatranské noviny 27. 6. 1991, roč. 32, č. 25, s. 5. KOLLÁROVÁ, Zuzana. Ožívajú urbárske spolky. In Slovenský východ, 7. 5. 1991, roč. 1/20, č. 106, s. 4. KOLLÁROVÁ, Zuzana. Neboli len utópiou (O uhoľných baniach pod Vysokými Tatrami. In Podtatranské noviny 3. 5. 1991, roč. 32, č. 17, s. 6. KOLLÁROVÁ, Zuzana. Uhlie pod Tatrami (O uhoľných baniach na štrbskom chotári. In Historická revue 6/1991, s. 37. KOLLÁROVÁ, Zuzana (ed.) Štrbské premeny. Košice : Vydavateľstvo JES, 2011.	Informácie o publikovaní
3.6.1.	Note		Poznámka
3.7.1.	Archivist's note	Opis archívneho fondu pripravila PhDr. Zuzana Kollárová, PhD. v júni 2017.	Informácia o spracovateľovi a spracovaní
3.7.2.	Rules or conventions	Opis vyhotovený podľa ISAD(G): General International Standard Archival Description, Second Edition	Pravidlá alebo zásady

3.7.3.	Date(s) of descriptions	26. 6. 2017	Dátum vyhotovenia opisu
--------	-------------------------	-------------	----------------------------